

Nizami CƏFƏROV,
akademik

Yeni kitab: «Heydər Əliyev və Nizami Gəncəvi»

ÖN SÖZ

əsaslı faktlarla göstərə bilmişdir.

Monoqrafiyanın olduqca səlis quruluşu müəllifə imkan verir ki, öz fikirlərini, mülahizələrini yerli-yerində təqdim etməklə çox əhəmiyyətli ümumiləşdirmələr aparsın.

Birinci fəsilə söhbət "dahi şairi dünyada tanıdan dahi dövlət xadimi"ndən gedir.

O dövlət xadimindən ki, elmin, ədəbiyyatın, incəsənətin mənəvi-mədəni tərəqqidəki rolunu, sadəcə, yüksək qiymətləndirməklə kifayətlənməmiş, lideri olduğu xalqın elm, ədəbiyyat, incəsənət klassiklərinin həm ölkədə, həm də dünyada təbliği sahəsində son dərəcə böyük intellekt (və əmək) sərf etməklə müstəqil Azərbaycan dövlətinin mədəniyyət siyasətində tarixi bir ənənənin əsasını qoymuşdur. Və həmin ənənəni Ümummilli liderdən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban Əliyeva müasir dövrün çağırışlarına uyğun olaraq daha da inkişaf etdirmişlər.

Nizami irsi,

əlbəttə, azərbaycançılıq məfkurəsinin mötəbər qaynaqlarından biri kimi, həmişə diqqət mərkəzində olmağa ona görə daha çox layiqdir ki, bu dahi şəxsiyyət tərcümeyi-halı etibarilə bilavasitə Azərbaycanı (çox sevdiyi Gəncə torpağını!) təmsil etsə də, idrakinin, ideallarının (və humanizminin!) hüdudu yoxdur.

Bu hüduzsuzluq, eyni zamanda azərbaycanlı intellektinin ümumbəşəri təzahürünün dərin tarixi köklərindən xəbər verir.

Və Ümummilli liderin monoqrafiyada sitat gətirilmiş bu fikri, heç şübhəsiz, həm Nizami Gəncəvi, həm də Heydər Əliyev dühası arasındakı sələf-xələflik münasibətinin hansı məcrada, hansı səmimiyyətdə baş vermiş olduğunun birbaşa ifadəsidir: "Mən qürur hissi keçirirəm ki, Nizaminin yolunda az iş görməmişəm.

Onun xatirəsini əbədləşdirmək, irsinin daha da təbliğ olunması, yayılması üçün, kitablarının nəşri üçün çox iş görmüşəm.

Buna görə də mən Nizami Gəncəvinin qarşısında öz borcunu yerinə yetirmişəm. Ancaq mən hesab edirəm ki, bütün borclarımı qaytarmamışam. Mən hələ çox illər yaşayacağam və bütün borclarımı da yerinə yetirəcəyəm".

Əlbəttə, dahilər bir-birini adi insanlara müyəssər olmayacaq səviyyədə dərk edirlər, ancaq adi insanlar üçün də anlamaq çətin deyil ki, Ümummilli lider son cümləsində, eyni zamanda xalqına, xüsusilə onun ziyalılarına vəsiyyət edirdi ki, onun işini davam etdirib mənsub olduqları

millətin Nizami kimi mütəfəkkirinə həmişə ehtiram göstərsinlər. Və bu ehtiramın ən böyük təzahürlərindən biri akademik Nərgiz Paşayevanın dünyanın ən qədim elm mərkəzlərindən olan Oksford Universitetində yaratdığı "Nizami Gəncəvi adına Azərbaycanşünaslıq və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzi" oldu ki, həmin Mərkəz nizamişünaslığın (və ümumən azərbaycanşünaslığın) dünya miqyasında təbliği sahəsində artıq böyük uğurlara imza atmışdır.

Monoqrafiyanın ikinci fəslə hər iki azərbaycanlı dahinin dünya ictimai fikrindəki mövqeyindən bəhs edir. Bu barədə həm çox yazılmış, həm də çox deyilmişdir.

Ancaq Bayram Apoyev bir araşdırıcı təmkini, peşəkarlığı ilə ən səciyyəvi məqamlara diqqət yetirməklə, istər XII əsrin "sosial ədalət" idealisti, istərsə də XX əsrin sonu - XXI əsrin əvvəllərinin "sosial ədalət" realisti haqqındakı beynəlxalq təşəvvürlərin ümumi (və obyektiv!) panoramını təqdim etmişdir. Və verilən əməklərdən də aydın görünür ki, "Azərbaycanı dünyada tanıdan və dünyanın tanıdığı iki dahi"nin həm idealistliyində, həm də realistliyində elə ortaq xüsusiyyətlər var ki, milliliklə ümumbəşeriliyin "dialoq"una xidmət etməklə dünyada harmoniya axtarışında yeni imkanlar açır. Bir dahinin XII əsrdə söylədiyi "qoy ədalət zəfər çalsın" sözləri XX əsrdə başqa bir dahinin əməllərilə həyata

keçirilir ki, bunun ən parlaq təzahürü Azərbaycan xalqının əsrlərlə həsrətində olduğu müstəqil Azərbaycan Respublikasıdır.

Üçüncü fəsil

"tolerantlıq və multikulturalizmin iki alovlu carçısı"nın tərənnümü edir.

Monoqrafiya müəllifi tamamilə haqlıdır ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, dünya azərbaycanlılarının lideri İlham Əliyevin müxtəlif ali məclislərdə xatırlatdığı "multikulturalizm Azərbaycanda dövlət siyasəti və bizim həyat tərzimizdir" müddəası artıq beynəlxalq səviyyədə məşhur aforizmə çevrilmişdir.

Və bu aforizmin ideya-metodoloji əsasında, heç şübhəsiz, "həyat tərzimiz"lə yanaşı, Nizamidən Heydər Əliyevə qədərki Azərbaycan mütəfəkkirlərinin heç vaxt antiinsani konyukturlara güzəştə getməyən qranit kimi möhkəm humanizmi dayanır.

Monoqrafiyanın dördüncü fəslində müəllif olduqca həssas bir mövzuya toxunur: həm Azərbaycan xalqının öz dahilərinə sonsuz məhəbbətindən, həm də dünya xalqlarının onlara ehtiramından danışır. İstər Nizaminin, istərsə də Heydər Əliyevin xatirəsini əbədləşdirmək üçün Azərbaycanın, ümumən dünyanın xəritəsini bəzəyən "söz abidələri" - toponimlər həmin məhəbbətin, ehtiramın elə bir ifadəsidir ki, hər iki dahinin adını əsrlər boyu yaşadacaq, hər yeni nəslin bu ideallar əsasında formalaşmasına zəmin olacaqdır... Təsadüfi deyil ki, Azərbaycanın qədim yer adlarının bir çoxu müasir dövrə məhz dahi şairin "Xəmsə"si ilə gəlib çatmışdır (və odur ki monoqrafiya müəllifi həmin adları da "Nizami Gəncəvi yaradıcılığında toponimlər" başlığı altında araşdırır). Və o da təsadüfi deyildi ki, Ümummilli lider ölkədə yer adlarının həm qorunub saxlanılmasına, həm də yeniləri yararkən xalqın milli tarixi simasının əksinə xüsusi diqqət yetirirdi...

Monoqrafiyanın hər iki dahinin fikir xəzinəsindən verilmiş müdrik kəlamlarla sona çatması da o mənada çox rəmzi təsir bağışlayır ki, dühaların tərcümeyi-halında yalnız bir tarix olur, o da dünyaya gəlmək tarixidir. Onlar dünyadan heç vaxt getmirlər.

Kitabın elmi redaktoru, görkəmli alimimiz Mübariz Yusifovla, heç şübhəsiz, razılaşmaq lazım gəlir ki, Bayram Apoyevin əsəri nə qədər peşəkər zəhmətin məhsuludursa, o qədər də yüksək vətəndaş təəssübkeşliyinin nümunəsidir.

Özünü (və bütün mürəkkəbliyi, rəngarəngliyi, irəlicədən müəyyənləşdirilməsi çox çətin olan konyukturları ilə onu əhatə edən Dünyanı!) daha ardıcıl, daha mükəmməl və tarixi yaddaş adlandırdığımız fenomeni yaradacaq qədər daha etibarlı bir şəkildə məhz öz Dahiləri vasitəsilə dərk edir. Azərbaycan xalqı hər cəhətdən zəngin (və möhtəşəm) tarixinin bizə məlum ən qədim dövrlərindən başlayaraq elə böyük şəxsiyyətlər yetirmişdir ki, bugünkü həyatımızı onların cahanşümul Əsərlərindən kənarda təsəvvür etmək, sadəcə olaraq, mümkün deyil: Dədə Qorqud, Atabəylər, Nizami, Nəsimi, Şah İsmayıl Xətai, Füzuli, Nadir şah, Vaqif, Mirzə Fətəli Axundzadə, Sabir, Cəlil Məmmədquluzadə, Cavid, Cümhuriyyət liderləri, Nəriman Nərimanov, Səməd Vurğun, Heydər Əliyev...

Hər bir xalq

"Heydər Əliyev və Nizami Gəncəvi" monoqrafiyasının müəllifi, pedaqoq-alim Bayram Apoyev iki azərbaycanlı dahinin, zamanca nə qədər uzaq məsafədə qərar tutmuş olsalar da, mənsub olduqları xalq qarşısındakı tarixi xidmətlərini müqayisə edərkən, əslində, milli ideya - mənəvi varisliyin bütöv bir mənzərəsini yaratmaq təcrübəsi vermiş, hər iki dahi haqqında ümumən dünyada mövcud olan analitik təsəvvürləri həm miqyası, təfsilatı, həm də metodoloji dəqiqliyi, sistemliliyi ilə araşdıraraq, Nizamidən Heydər Əliyevə qədər gələn dünyagörüşü, ideal yaradıcılıq enerjisi axınının eyni bir mənbədən nəşət etdiyini